

Poštovani,

Sa zadovoljstvom Vas pozdravljam u ime Vrhovnog suda Republike Hrvatske i u svoje osobno ime.

Dopustite mi da iznesem kratak pregled nekih rješenja vezanih uz sudbenu vlast u proteklom desetogodišnjem razdoblju, zatim kratak prikaz sadašnjeg stanja, s naznakom problema ali i sugestija za njihovo prevladavanje.

No, prije toga dopustite mi da Vas, s dvije – tri rečenice, podsjetim na povijest prava i suđenja na ovim prostorima.

Hrvatsko se pravo može pohvaliti svojom dugom tradicijom. Ona je kodificirana u Vinodolskom zakoniku iz 1288. godine, Poljičkom statutu iz 1333. godine, Iločkom, Senjskom i mnogim drugim dokumentima.

Zameci pak hrvatskog pravosuđa sežu još u doba srednjeg vijeka, kada su u feudalnom sustavu podžupani, pristavi i tada zvani dobri ljudi, te dvorski suci bili zaduženi za rješavanje sudskih sporova. Nalazimo ih potom u uspostavljenom civilnom sudstvu za vladavine Napoleona u tadašnjoj Ilirskoj provinciji na području Hrvatske, koje se znatnije ne mijenja niti ponovnim dolaskom Austrije na ove prostore. Potom svakako i u sudbenoj vlasti prve i druge Jugoslavije.

Kasacijski sud Stola sedmorice, s počecima svoga rada već od 1861. godine, preteča je današnjega Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

Uspostavom Hrvatske države i donošenjem Ustava Republike Hrvatske u prosincu 1990. godine utiru se temelji za transformaciju društva. Napušta se razdoblje dogovorne ekonomije, jednopartijskog sustava, jedinstva vlasti i viševrnosti vlasništva, a uvodi sustav demokratskih standarda s proklamiranjem tržišnoga gospodarstva, jednovrsnosti vlasništva, višestranačja i diobe vlasti.

Utiru se tako i temelji za uspostavljanje potpune samostalnosti i neovisnosti sudbene vlasti diobom na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu vlast, s namjerom postizanja ravnopravnosti svih triju vlasti.

Deklarira se stalnost sudačke dužnosti čl. 120 toga ustava, s potpunom definiranošću značenja 1996. godine Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN 100 / 96).

Određuje se ustanovljenje posebnog tijela čl. 121 Ustava, koje treba osigurati novi sustav imenovanja, razrješenja i pozivanja na stegovnu odgovornost sudaca (i državnih odvjetnika). Do osnivanja tog tijela dolazi 1993. godine, a prvih imenovanja početkom 1995. godine.

Godine 1999. donosi se Zakon o plaćama sudaca i time utire put i za materijalnu ravnopravnost sudbene sa zakonodavnom i izvršnom vlasti. Time se ujedno bitno popravlja do tada izrazito nepovoljan materijalni položaj sudaca.

Svjedoci smo iznimnih teškoća u transformaciji društva u sustav novih vrijednosti.

Breme transformacije zato nije mimoišlo niti pravosuđe. Prilagođavanje ustrojstva vlasti demokratskim standardima, još uvijek česta izmjena propisa, te s tim u svezi ništa manje teška promjena načina razmišljanja, zbog mijenjanja sustava vrijednosti, ono je breme čija je

težina našla odraza i u pravosuđu na ovaj ili onaj način u proteklom razdoblju.

Zbog toga, proces saživljavanja proklamiranih načela uspostavljanja potpune ravnopravnosti svih triju vlasti traje i danas i svakako sudačka vlast na ovaj proces nije imuna. To nalazi svoj odraz u ukupnom stanju sudbene vlasti i u odnosu na njezinu efikasnost.

Ipak, sažimajući danas stanje u sudbenoj vlasti, uključujući i posljednje reformske zahvate (ustavne i zakonske iz 2000. i 2001. godine), ne može se reći da je učinjeno malo.

Tu posebno valja podcrtati deklariranu samostalnost i neovisnost sudbene vlasti. Zatim stalnost sudačke dužnosti. Danas, doduše, s izuzetkom prvog imenovanja na tu dužnost kroz period od prvih pet godina (čl. 122. Ustava RH, pročišćeni tekst NN 28/01). Nadalje, mehanizam imenovanja sudaca po posebnom tijelu, čiji se sastav regrutira iz redova istaknutih sudaca, odvjetnika i sveučilišnih profesora, s time da većinu čine suci. Uključivanjem danas, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom sudbenom vijeću iz prosinca 2000. godine (NN 129/00), sudačkog korpusa cijele države, u predlaganju kandidata iz redova sudaca za ovo tijelo, ono je što ohrabruje u težnji za dosezanjem faktične samostalnosti sudbene vlasti. Tome treba dodati da ustanovljena i posebna sudačka vijeća, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima iz prosinca 2000. godine (NN 129/00), čiji je zadatak, između ostalog, da daje ocjenu obnašanja sudačke dužnosti, te daje mišljenje o kandidatima za suce u sudovima iz svoga djelokruga i predlaže kandidate za predsjednike sudova, ostavljaju dojam željenog dosezanja standarda da sudbena vlast, koliko je to god moguće, odlučuje o sebi samoj. I deklarirano nezadiranje u legitimnost dosadašnjih imenovanja sudaca, čl. 43 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN 129/00), unatoč promjeni vlasti, ostavlja prostor za mirnije razdoblje rada sudstva. Da li znamo ili ćemo znati konzimirati na najbolji način ponuđena rješenja i izboriti se za još bolja ovisi uvelike o nama samima. Naime, nama kao i cijeloj zajednici mora biti cilj stvarno oživotvorenje samostalnosti i neovisnosti sudbene vlasti, jer jedino takva ona može biti jamac u zaštiti pojedinca, ali i cijele zajednice.

U tome nalazim doprinos djelovanja i postojeće Udruge hrvatskih sudaca.

No, sudbena vlast slijedi sudbinu ukupnog stanja u društvu. Ona je bremenita problemima. Uzroci su ovome, uvelike, objektivne prirode, ali ne manje i one subjektivne.

Velik je broj neriješenih predmeta. Broj od 1.139 201 neriješenih predmeta opravdan je razlog nezadovoljstva i loše percepcije javnosti o sudstvu.

I dugotrajnost postupaka, na sadašnjoj razini, nedopustiva je. Ona nas udaljava od proklamiranih europskih standarda kojima se u čl. 6 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda traži i, pored neovisnog i nepristranog postupanja sudova, rješavanje sporova u razumnom roku. Dugotrajnost postupaka ne pridonosi ostvarenju poštivanja temeljnih ustavnih načela, i to poštivanju prava čovjeka, socijalne pravde, nepovredivosti vlasništva, kao i uopće vladavine prava. Nasuprot tome, pridonosi nesigurnosti i strahu od rizika. Svakako ovo posebno pogađa i gospodarstvo, jer se opravdano postavljaju pitanja učinkovite zaštite gospodarskih interesa.

Svjesni toga prihvaćamo dio svoje odgovornosti. U nadilaženju tog problema mi možemo i moramo ponuditi svoj predan i stručan rad, ali i odgovornost onih koji tako ne rade. Ali to nije dovoljno.

Naime, postojeća 1393 suca i 241 sudski savjetnik, uz pretpostavku optimalne revnosti, može riješiti samo godišnji priliv predmeta. Pogotovo što iz statističkih pokazatelja možemo vidjeti da broj predmeta, u posljednje tri godine, ima tendenciju porasta, jer raste broj zahtjeva

za traženjem zaštite pred sudovima. Možemo tako danas reći da gotovo svaki drugi građanin traži zaštitu pred sudom. To istovremeno i začuđuje s obzirom na kritike upućene na račun rada sudova.

Ilustraciju ovoga vidimo u brojkama.

Na primjer, u 2000.-toj godini, u općinskim, trgovačkim, županijskim i njihovim neposredno višim sudovima, te u prekršajnim sudovima bilo je u radu ukupno 2.607 540 predmeta. Od toga broja 1.501 502 novih predmeta primljeno je u rad u tim sudovima u 2000.-toj godini. Sudovi su riješili 1.468 339 predmeta, a neriješen je ostao 1.139 201 predmet. Kada se zato godišnji priliv predmeta stavi u razmjer s brojem sudaca koji su ove predmete rješavali u jednoj godini, ne bi se moglo tvrditi da suci ne rade.

No neriješeni broj predmeta upućuje na to da valja žurno naći rješenja kojima će se ubrzati rješavanje tako velikog broja zaostataka. Isto tako i žurno pronalaženje mjera kojima će se ubrzati dosezanje pravne zaštite u razumnom roku.

U tom smislu već se poduzimaju mjere da se u svim sudovima poboljša organizacija, ažurnost i kvaliteta rada. Pritom se stavlja težište na rješavanju predmeta hitne naravi, to jest postupaka uzdržavanja, smetanja posjeda, ovrhe i posebice radnih sporova, ali i onih koji traju duže od pet godina.

U kaznenoj sferi poduzimaju se mjere radi prioritnog rješavanja predmeta gospodarskog kriminaliteta. Zatraženo je i razjašnjavanje razloga nastupanja zastare kaznenih postupaka i eventualne stegovne odgovornosti sudaca ako je do ove došlo zbog neprofesionalnog obavljanja dužnosti. Poduzimaju se mjere za žurno rješavanje predmeta u kojima zastara prijati.

Zatraženo je i poduzimanje mjera nadzora nad radom sudaca što uključuje, na primjer, nadzor nad izradom otpravaka odluka u zakonskim rokovima, ispunjavanja orijentacijske norme, realizacije započelih ovrha i bolje organizacije zemljišno – knjižnih odjela.

Tražena je i dosljedna primjena postojećih procesnih mehanizama radi discipliniranja stranaka u postupku, jer je to ono što može pridonijeti isto tako učinkovitijem radu sudova.

No sve to, a bez angažiranja drugih dviju poluga vlasti, radi potrebite materijalne i svekolike druge podrške, ne bi bilo dovoljno u nadilaženju ovoga problema.

Naime, nalazi se da bi i neka druga rješenja, koja ne zavise od samih sudaca, uvelike pridonijela bržem rješavanju nagomilanih zaostataka.

Tome bi pridonijelo, primjerice, konzumiranje, ali i propisivanje novih zakonskih okvira za alternativne mogućnosti pružanja zaštite izvan suda (npr. putem arbitraža, pred javnim bilježnikom, posredovanjem odvjetnika i sl.).

I eventualna izmjena nadležnosti, npr. tako što bi se županijski sudovi rasteretili prvostupanjskog odlučivanja u izvanparničnim predmetima po Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, a uspostavila se nadležnost općinskih sudova, pridonijela bi bržem rješavanju složenijih predmeta pred županijskim sudovima.

Svakako bi valjalo i kadrovski popuniti sudove, a po potrebi i proširiti sistematizaciju gdje je to, s obzirom na opterećenost i očekivani priliv predmeta, nužno.

Sređivanje evidencije nekretnina, o čemu uvelike ovise strana ulaganja i sam razvoj hrvatskog gospodarstva, ono je što se čini samo po sebi nužnim.

Nije manje važna i potreba stalne izobrazbe sudačkog kadra , i to postojećeg, ali i onog tek u nastajanju. Tu je nezaobilazna uloga iskusnih sudaca i znanstvenika prava.

Sagledavajući tako stanje današnjeg sudstva, uočavamo potrebu maksimalnog angažmana, ne samo sudbene, već i zakonodavne i izvršne vlasti ali i svih ostalih nadležnih čimbenika. Jedino zajedničkim naporima ostvariti će se uvjeti da se sudbena vlast približi svojoj osnovnoj zadaći, a to je da bude jamac kvalitetne pravne zaštite pojedinca i cijele zajednice. Tek tada može Republika Hrvatska biti prihvaćena kao pravna država.

U tome nalazim i doprinos ove Konferencije, na čemu posebno zahvaljujem.